

Poř. č. 6/2004

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství k možnosti státního zástupce vyžadovat ve stadiu soudního projednávání věci znalecký posudek na základě požadavku soudu uplatněného podle ustanovení § 203 odst. 1 a § 180 odst. 2, 3 trestního řádu

-----

I. Není porušením zákona, jestliže státní zástupce z vlastní iniciativy v průběhu hlavního líčení opatří postupem podle ustanovení § 105 odst. 1 trestního řádu znalecký posudek a poté navrhne soudu jeho provedení jako důkazu v řízení před soudem.

II. Státní zástupce není povinen vyhovět výzvě předsedy senátu podle ustanovení § 203 odst. 1 trestního řádu s odvoláním na ustanovení § 180 odst. 3 trestního řádu, aby byl přibrán znalec (§ 105 odst. 1 věty druhé a třetí trestního řádu), pokud sám opatření a provedení takového důkazu nenavrhuje. Byl-li takový důkaz opatřen postupem soudu nebo jiné procesní strany, není státní zástupce povinen takový důkaz ani v řízení před soudem provádět.

III. Ustanovení § 180 odst. 2 trestního řádu představuje obecné vymezení role a postavení státního zástupce v průběhu řízení před soudem včetně zdůraznění skutečnosti, že státní zástupce je zároveň i představitelem veřejného zájmu v trestním řízení. Státní zástupce proto nemusí vyhovět žádosti soudu, který ho ve stadiu projednání věci v řízení před soudem požádá o opatření konkrétního důkazu jen zcela obecně s odkazem na úpravu obsaženou v ustanovení § 180 odst. 2 poslední věty trestního řádu, především v případech, kdy potřeba dle názoru soudu obstarání konkrétního důkazu nastala až v průběhu hlavního líčení.

Na Nejvyšší státní zastupitelství se obrátil státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně s žádostí o zaujetí stanoviska k postupu předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně v trestní věci vedené u jmenovaného soudu pod sp. zn. 39 T 14/1999. Nastíněná problematika se zakládá na následujícím skutkovém podkladě:

V předmětné trestní věci byla státním zástupcem Krajského státního zastupitelství v Brně podána obžaloba na Ing. J. B., pro trojnásobný trestný čin zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 odst. 2, 4 tr. zák. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 27. 11. 2002 sp. zn. 39T 14/1999 byl obžalovaný podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěn obžaloby. Proti uvedenému rozsudku podal státní zástupce odvolání, a to v neprospěch obžalovaného do výroku o vině. Dle názoru státního zástupce nalézací soud při provedeném dokazování u hlavního líčení nepostupoval důsledně dle ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. a nevypořádal se všemi skutečnostmi potřebnými pro náležité rozhodnutí ve věci, především vyžádáním dalších potřebných listin a výslechem svědků, mimo jiné i auditora Ing. L. K. Z podnětu takto podaného odvolání Vrchní soud v Olomouci v neveřejném zasedání dne 30. 5. 2003 pod sp. zn. 4To 30/2003 usnesením napadený rozsudek zrušil dle § 258 odst. 1 písm. b,) písm. c) tr. ř. a věc dle § 259 odst. 1 tr. ř. vrátil soudu prvního stupně a zavázal jej k doplnění dokazování v rozsahu naznačeném v odvolání státního zástupce, event. v rozsahu širším či užším, pokud to budou odůvodňovat okolnosti případu a objektivní skutková zjištění.

Předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně s ohledem na závěry usnesení Vrchního soudu v Olomouci a s odvoláním na ustanovení § 180 odst. 2, 3 tr. ř. se obrátila na státního zástupce se žádostí o opatření důkazů tak, jak byly státním zástupcem uvedeny v písemném odůvodnění podaného odvolání, a současně mu uložila jejich provedení u hlavního líčení. Požádala rovněž o sdělení, do jaké doby bude státní zástupce schopen tyto důkazy opatřit, aby mohla připravit termín konání hlavního líčení.

Zajištění dostupných listinných materiálů spolu se jmény svědků, které navrhuje vyslechnout, sdělil státní zástupce soudu písemně. Na toto sdělení reagovala předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně dalším přípisem, ve kterém konstatovala, že státní zástupce přesně neuvádí, jakou konkrétní skutečnost mají svědci potvrdit nebo vyvrátit, a požaduje v tomto směru doplnění. Státní zástupce soudu písemně sdělil, že oba auditoři by se měli vyjádřit k písemným zprávám, které sami zpracovali. V rámci hlavních líčení konaných dne 27. 5. 2004 a 11. 6. 2004 státní zástupce opatřil a provedl dostupné navrhované listinné důkazy a vyslechl i svědky, zejména pak auditory - Ing. S. a Ing. K. Při výslechu Ing. K. tento odkázal v podrobnostech ke konkrétním otázkám na obsáhlost auditorského spisu o obsahu 15 svazků. Návrh státního zástupce na opakované předvolání Ing. K. jako svědka s tím, aby tomuto svědku byla dána možnost se na tento další výslech podrobně připravit opětovným prostudováním celého auditorského spisu, nebyl předsedkyní senátu akceptován.

Soud naproti tomu uložil podle ustanovení § 203 odst. 1, § 180 odst. 3 tr. ř. státnímu **zástupci přibrat ve věci znalce, který by odborně zodpověděl otázky důležité pro trestní řízení, o které se obžaloba opírá a které jsou uvedeny v auditorské zprávě.** Státní zástupce byl zároveň vyzván, aby soudu zaslal opatření o přibrání znalce a zformulované otázky, což považoval soud za potřebné k zaslání opatření obhájci k eventuálnímu uplatnění námitek proti odbornosti znalce a formulaci otázek vzhledem k ustanovení § 105 odst. 3 tr. ř. (předsedkyně senátu tedy zřejmě předpokládala, že by o případných námitkách směřujících proti opatření státního zástupce o přibrání znalce rozhodovala sama).

K námitkám státního zástupce proti uvedenému postupu sdělila předsedkyně senátu písemně, že potřeba dalšího dokazování vyplynula až po provedení důkazů navržených státním zástupcem již v podaném odvolání a zvolený postup je dle jejího názoru v souladu s ustanoveními § 203 odst. 1 a § 180 odst. 3 tr. ř. Připustila, že státní zástupce má právo na svůj vlastní názor, ale dle jejího výslovného sdělení - **"podle trestního řádu je nutno se nakonec řídit stanoviskem předsedkyně senátu."** Opakovaně požádala o doručení opatření o přibrání znalce, aby mohla dle § 105 odst. 3 tr. ř. uvědomit obhájce a o sdělení jmen a adres navržených svědků s uvedením, co mají konkrétního potvrdit nebo vyvrátit, **aby soud měl určitou představu a na základě toho zvolil odpovídající procesní postup.**

Státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně v žádosti o vydání stanoviska k výše uvedené problematice sdělil zejména, že nepovažuje postup soudu v souladu se zákonem, především z toho důvodu, že vypracování znaleckého posudku nebylo státním zástupcem jak v odůvodnění odvolání, tak ani později u hlavního líčení, nikdy navrhováno. S ohledem na znění ustanovení § 105 odst. 1 tr. ř. dále dovozuje, že v řízení před soudem není státní zástupce oprávněn přibrat znalce, když citované ustanovení jednoznačně stanoví, že v řízení před soudem přibere znalce předseda senátu. Má rovněž za to, že v řízení před soudem nelze pověřit státního zástupce přibráním znalce a zajištěním zpracování znaleckého posudku ani s odkazem na ustanovení § 180 odst. 3 a § 203 odst. 1 tr. ř. Akceptace takového postupu by navíc vyvolávala další problémy a nejasnosti týkající se jak orgánu činného v trestním řízení, jež by byl oprávněn rozhodovat o případných námitkách, tak i zejména orgánu činného v trestním řízení, jež by v takovémto případě rozhodoval o výši znaleckého a o jeho úhradě.

Z nastíněného skutkového podkladu přinejmenším vyplývají dva základní problémy k řešení:

I.

Prvním problémem je posouzení otázky, zda vůbec je státní zástupce po podání obžaloby oprávněn postupovat ve smyslu ustanovení § 105 odst. 1 věty druhé a třetí tr. ř. a z vlastní iniciativy či z iniciativy jiné procesní strany (např. poškozeného) přibrat ve věci znalce k vypracování znaleckého posudku.

Posouzení této otázky z hlediska ustanovení § 105 odst. 1 věty druhé a třetí tr. ř. není na první pohled tak zcela jednoznačné, jak by se mohlo zdát, vzhledem ke skutečnosti, že z gramatického výkladu věty druhé tohoto ustanovení vyplývá ve stadiu řízení před soudem výlučná příslušnost předsedy senátu. Je však zřejmé, že výklad tohoto zákonného ustanovení jen sám o sobě nemůže postačovat. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. v zájmu zvýšení aktivity stran trestního řízení ve fázi soudního stadia procesu pojala do zákona některá ustanovení znamenající zásadní změnu pohledu na procesní význam znaleckého posudku předloženého některou ze stran. Nově formulované ustanovení § 89 odst. 2 věty druhé tr. ř. především stanoví, že **každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout.** Z důvodové zprávy k návrhu tohoto ustanovení (tisk 785 Poslanecké sněmovny - volební období 1998 - 2002) vyplývá, že podmínkou předložení důkazu bude zpravidla jeho aktivní vyhledání. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu. Ve smyslu ustanovení § 12 odst. 6 tr. ř. je stranou v řízení před soudem i státní zástupce. Ustanovení § 110a tr. ř., nově zařazené do zákona novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., upravuje institut provádění důkazu znaleckým posudkem předloženým stranou. Podle citovaného ustanovení

jestliže znalecký posudek předložený stranou má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Orgán činný v trestním řízení umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku. Tuto úpravu je možno chápat tak, že touto stranou může být ve fázi řízení před soudem i státní zástupce (byť ve skutečnosti má státní zástupce postavení strany).

Přesto, že je možno se spíše přiklonit k názoru, že **postup státního zástupce podle ustanovení § 105 odst. 1 věty druhé a třetí trestního řádu v době po podání obžaloby by měl být spíše výjimkou, než pravidlem, za výše popsaného právního stavu nelze kvalifikovat takový postup státního zástupce, jenž předloží soudu znalecký posudek získaný od znalce, kterého přibral po podání obžaloby, jako nezákonný.**

Přichází tedy v úvahu, aby státní zástupce **sám** ve stadiu projednání věci v řízení před soudem přibral znalce a opatřil takto znalecký posudek; poté navrhl soudu provedení takového důkazu.

II.

Druhým problémem, který je nutno v této souvislosti řešit, je posouzení otázky, zda vůbec, případně do jaké míry, je státní zástupce povinen realizovat postup podle ustanovení § 105 odst. 1 tr. ř. na základě výzvy předsedy senátu podle ustanovení § 203 tr. ř. s odvoláním i na ustanovení § 180 odst. 3 tr. ř., pokud sám opatření takového důkazu nenavrhl, případně zda je takový důkaz opatřený postupem soudu či jiné procesní strany povinen na výzvu předsedy senátu provést.

Oprávnění a povinnosti státního zástupce v dokazování, především pokud jde o jeho podíl na zadokumentování skutkového stavu, který je předmětem trestního řízení, je upraven v řadě ustanovení trestního řádu.

Podle ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. mohou v řízení před soudem státní zástupce a obviněný na podporu svých stanovisek **navrhovat a provádět důkazy**. Státní zástupce je **povinen** dokazovat vinu obžalovaného.

Podle již citované věty druhé ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. může každá ze stran (a státní zástupce - jak již bylo konstatováno - má v řízení před soudem postavení strany, jde o ochránce veřejného zájmu) důkaz **vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout**.

Podle ustanovení § 177 písm. d) tr. ř. musí státní zástupce v odůvodnění obžaloby **uvést důkazy**, o které se obžaloba opírá a seznam důkazů, **jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje**.

Podle ustanovení § 179 odst. 2 tr. ř. může státní zástupce i po podání obžaloby **požádat** policejní orgán uvedený v § 12 odst. 2 tr. ř. **o opatření důkazu**, který potřebuje k zastupování obžaloby v řízení před soudem.

Podle ustanovení § 180 odst. 2 tr. ř. státní zástupce vystupuje v řízení před soudem tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby. Za tímto účelem **opatřuje z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu i další důkazy, které nebyly dosud opatřeny či provedeny**.

Ustanovení § 180 odst. 3 tr. ř. stanoví, že při dokazování v hlavním líčení a ve veřejném zasedání státní zástupce **navrhuje** provedení důkazů, které nebyly navrženy již v obžalobě a potřeba je provést vznikla v průběhu řízení před soudem;

zpravidla provádí se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu důkazy (§ 203, § 215 odst. 2 tr. ř.), **které podporují obžalobu.**

Podle ustanovení § 203 odst. 1 tr. ř. hlavní líčení řídí a, nestanoví-li zákon jinak, dokazování provádí předseda senátu (srov. v této souvislosti i úpravu v § 2 odst. 5 poslední větě tr. ř.). Provedením jednotlivého důkazu nebo úkonu může pověřit člena senátu, anebo **může jeho provedení uložit státnímu zástupci za podmínek § 180 odst. 3 tr. ř.**

Podle ustanovení § 215 odst. 2 tr. ř. mohou státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce žádat, aby jim bylo umožněno **provést** důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce.

Klíčový k posouzení daného problému bude nepochybně výklad ustanovení § 180 odst. 3 tr. ř. Termín „**zpravidla**“ ve větě za středníkem znamená pouze stanovení možnosti, aby tyto důkazy se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu provedl státní zástupce, neznamená to v žádném případě stanovení výlučné příslušnosti státního zástupce k provedení všech důkazů na podporu obžaloby. Jde nepochybně o prvek kontradiktorního procesu, který byl zařazen do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Není jej však možno interpretovat tak, že znamená možnost zavázání státního zástupce provedením důkazu, který obžalobu nepodporuje, nebo to není před jeho provedením zřejmé. Stanoví-li tedy ustanovení § 203 odst.1 tr. ř., že předseda senátu může provedení jednotlivého důkazu či úkonu uložit státnímu zástupci **za podmínek § 180 odst. 3 tr. ř.**, je to možno vyložit pouze tím způsobem, že toto právo soudu přísluší, pouze pokud se skutečně jedná o důkaz obžalobu podporující. Tento záměr zákonodárce je zřejmý i z důvodové zprávy k návrhu citované novely trestního řádu.¹

Z ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., ve znění po citované novele, také zcela jednoznačně vyplývá rozdílnost v postupu státního zástupce ve fázi trestního řízení před podáním obžaloby a po něm. Jestliže v prvním případě je - stejně jako ostatní orgány činné v trestním řízení - povinen objasňovat i bez návrhu stran pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede, v řízení před soudem provádí zpravidla důkazy **na podporu svých stanovisek.** Otázka, zda některý důkaz připadající v úvahu podporuje obžalobu či nikoliv, je tak výlučně v kompetenci posouzení státního zástupce. Je naprosto proti smyslu novely, aby

---

¹ **Z důvodové zprávy k návrhu § 2 odst. 5 tr. ř.:**

Vzhledem k tomu, že se posiluje zejména v řízení před soudem postavení stran, je v nové formulaci zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností vyjádřena zásada, že strany v řízení před soudem nejen navrhnou, ale také předkládají důkazy, které zásadně budou i provádět (srov. § 215 tr. ř.). Z hlediska objasňování věci zůstává zachována zásada, že orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Nově se však rozlišuje jejich činnost v přípravném řízení, kde je plně zachována zásada vyhledávací zaměřená na zjišťování okolností svědčících ve prospěch i v neprospěch obviněného, zatímco v řízení před soudem, kde je zvýrazněna role stran obžaloby a obhajoby, se v souladu s převažující zásadou obžalovací ukládá státnímu zástupci povinnost navrhnout důkazy, které odůvodňují podání obžaloby či návrhu na potrestání, včetně důkazů svědčících ve prospěch obžalovaného, neboť státní zástupce jako představitel státu musí být nestranný a nezaujatý a mít zájem na spravedlivém posouzení projednávané věci. Provádět v hlavním líčení však bude se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu jen důkazy, které podporují obžalobu (srov. § 180 odst. 3, § 203 a § 215 odst. 2 tr. ř.).

Z důvodové zprávy k návrhu § 180 tr. ř.:

Významně je posíleno postavení státního zástupce i při dokazování, kde nejenom jako dosud navrhuje provedení dalších důkazů, jejichž potřeba se ukázala s ohledem na průběh řízení před soudem, ale zpravidla také provádí se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu důkazy, které podporují obžalobu.

soud měl možnost nutit jakoukoliv stranu řízení k provedení důkazu, který si možná strany nepřejí ani provést. Posouzení a faktické rozhodnutí v tom smyslu, zda dosud neprovedený důkaz je či není způsobilý podpořit, vyvracet či jinak modifikovat stanovisko zaujaté státním zástupcem v obžalobě, nemůže ve fázi před rozhodnutím v žádném případě příslušet soudu, který by tímto způsobem vlastně ještě v průběhu dokazování prováděl hodnocení důkazů. Takový postup by byl flagrantním porušením zásad spravedlivého procesu.

Ve prospěch shora uvedeného názoru, pokud je posuzována možnost soudu vyzvat státního zástupce k postupu podle ustanovení § 105 odst.1 tr. ř., svědčí i znění ustanovení § 105 odst. 3 tr. ř., které stanoví příslušnost k posouzení uplatněných námitek proti osobě znalce, proti jeho odbornému zaměření, případně i proti formulaci otázek znalci položených. V řízení před soudem je tak výlučně oprávněn posoudit důvodnost takových námitek předseda senátu, případně orgán, který je oprávněn rozhodnout o opravném prostředku, v rámci něhož byly námitky vůči znalci uplatněny. Pokud by nastala situace, že by o přiřazení znalce rozhodl státní zástupce na pokyn předsedy senátu a poté byly obviněným uplatněny námitky proti formulaci položených otázek, posouzení jejich oprávněnosti by poté bylo na straně soudu, který by tak mohl zásadním způsobem změnit smysl znalci položených otázek. V tomto případě by postavení státního zástupce navozovalo spíše dojem postupu nějakého "asistenta" soudu než zástupce obžaloby a představitele veřejného zájmu, jehož postavení bylo citovanou novelou trestního řádu posíleno, a to jak v průběhu přípravného řízení, tak - a to zejména - i ve stadiu po podání obžaloby, ohledně právě dokazování v řízení před soudem.

Pokud jde o uplatněnou argumentaci soudu, že potřeba vyžádání a zpracování znaleckého posudku vyplynula z návrhů na doplnění dokazování, které bylo prováděno z podnětu odvolání podaného státním zástupcem, přičemž odvolací soud se s argumentací státního zástupce v odvolání v plném rozsahu ztotožnil a soud prvního stupně zavázal k provedení úkonů, které státní zástupce v odvolání požadoval, čímž chtěl zřejmě vyjádřit stanovisko, že byly splněny podmínky pro aplikaci ustanovení § 180 odst. 3 tr. ř., je možno uvést následující:

Je neoddiskutovatelnou skutečností, že **provedením důkazu** na základě návrhu státního zástupce, který tento důkaz také provedl, může nastat důkazní situace signalizující potřebu či možnost provedení dalšího důkazu. Odpověď na otázku, zda předseda senátu může i provedení tohoto dalšího důkazu ve všech případech uložit státnímu zástupci není a ani nemůže být zcela jednoznačná. Je zřejmé, že v žádném případě zřejmě nebude postačovat pro stanovení striktní povinnosti státního zástupce vyhovět pokynu předsedy senátu k provedení tohoto dalšího důkazu, pouze skutečnost, že potřeba jeho provedení vyplynula z provádění (při provádění) důkazu státním zástupcem navrženého. Podmínky umožňující tento postup soudu stanovené ustanovením § 180 odst. 3 tr. ř., tedy zcela zásadní skutečnost, zda v úvahu připadající důkaz má alespoň potenciální možnost podporovat obžalobu, musí být zjišťován v každé fázi řízení, v daném případě tedy poté, kdy byl proveden důkaz státním zástupcem navržený. Pokud by totiž tento důkaz vyzněl jednoznačně ve prospěch obhajoby, nebyly by zákonné podmínky umožňující předsedovi senátu učinit ve vztahu ke státnímu zástupci takovou výzvu jednoznačně splněny (a naopak takový postup by byl v rozporu se zákonem). Pokud by však po provedení státním zástupcem navrženého důkazu nic nenaznačovalo situaci, že provedení dalšího důkazu by mohlo vyznít ve prospěch obžaloby, bylo by možno zřejmě dovodit, že postup soudu podle ustanovení § 203 odst. 1 tr. ř. (uložení provedení státnímu zástupci) by nebyl v souladu s ustanovením § 180 odst. 3 tr. ř.

Právě v případě znaleckého posudku je na místě maximální obezřetnost při posuzování toho, zda jde o důkaz podporující obžalobu, či nikoli. Závěry, k nimž znalec dospěje, totiž nikde nelze dopředu odhadnout; kdyby tomu tak bylo, pak by podání posudku bylo takřka nadbytečné (pokud by se jednalo o zcela vyjasněnou problematiku nevyžadující odborného posouzení).

Je tedy možno uzavřít, že postup předsedy senátu, který uloží státnímu zástupci příbrání znalce a vypracování otázek, které budou znalci položeny, aniž jde o uplatněný požadavek státního zástupce, který sám navrhne příbrání znalce (popř. způsobem naznačeným pod bodem I. sám znalecký posudek - byť výjimečně - opatří), je možno považovat za porušení ustanovení § 203 odst. 1 tr. ř., neboť v tomto případě nejsou evidentně naplněny podmínky stanovené v ustanovení § 180 odst. 3 tr. ř. Státní zástupce proto není povinen takovému požadavku předsedy senátu vyhovět.

III.

Nad rámec výše uvedených závěrů vyplývajících z daného skutkového podkladu je třeba posoudit i problém, který by nastal v případě, že soud na základě stavu dokazování v průběhu hlavního líčení konstatuje potřebu znaleckého dokazování (případně zajištění jiného důkazu) a postupem podle ustanovení § 180 odst. 2 poslední věty tr. ř. požádá státního zástupce, aby znalecký posudek (nebo jiný důkaz) vyžádal. Ustanovení § 180 odst. 2 tr. ř. zavazuje státního zástupce, aby se při podání a zastupování obžaloby řídil zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu, v řízení před soudem vystupoval tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby a za tímto účelem opatřoval z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu i další důkazy, které nebyly dosud opatřeny či provedeny. Zásadní problém tedy spočívá v tom, zda toto ustanovení je možno chápat jako procesní ustanovení obsahující konkrétní postupy, které mohou být soudem státnímu zástupci uloženy (viz výše popsany postup Krajského soudu v Brně), případně, zda jde spíše o ustanovení vymezující obecně úlohu a povinnosti státního zástupce při dokazování v průběhu soudního řízení.

Pokud by platila alternativa první, bylo by třeba vymezit, kam až sahá oprávnění soudu požadovat opatření dosud neprovedených důkazů státním zástupcem na straně jedné a povinnost státního zástupce této žádosti vyhovět (srov. v tomto ohledu i výkladové stanovisko č. 7/2002 Sb. v. s. NSZ, jež se tímto okruhem problémů rovněž zabývalo, a to mj. i v návaznosti na institut předběžného projednání obžaloby a vrácení věci státnímu zástupci k došetření). Samo dotčené ustanovení (tj. § 180 odst. 2 tr. ř.) tento problém jednoznačně neřeší. Obtížnost výkladu je nepochybně důsledkem toho, že ani teorie, ani dostupná judikatura dosud nevyřešily beze zbytku problém reálné míry posílení kontradiktornosti soudního jednání po přijetí novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.²

---

² Srovnej např.:

a) P. Šámal, V. Král, J. Baxa, F. Púry: Trestní řád, komentář, II. díl, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2002, s. 1210. -*Novela trestního řádu...v souvislosti s posílením zásady obžalovací zavedla důsledně kontradiktorní řízení před soudem.*

b) tamtéž str. 1417-...*Důkazní aktivita soudu by měla být subsidiární ve vztahu k činnosti stran v důkazním řízení.*

c) F. Novotný, M. Růžička a kol.: Trestní kodexy (trestní zákon, trestní řád), komentář, 2. vydání. nakl. Eurounion 2002, str. 1039 -*Povinnosti ,které na státního zástupce klade trestní řád při zastupování obžaloby před soudem znamenají zvýšenou odpovědnost za výsledné rozhodnutí soudu o vině (a trestu) obžalovaného z hlediska prokázání toho, co je v obžalobě tvrzeno, tedy zdůraznění důkazní povinnosti, nikoliv však přesun důkazního břemene na státního zástupce v klasickém (civilněprávním) pojetí.*

Je třeba konstatovat, že žádné ustanovení trestního řádu neumožňuje zřejmě učinit závěr, že v řízení před soudem jde o čistě kontradiktorní proces. Ani znění důvodové zprávy takovou zcela zásadní změnu při dokazování v průběhu soudního řízení nesignalizuje. Obecná část důvodové zprávy stanoví mimo jiné jako jeden z cílů novely **posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení**. Pokud hovoří o prostředcích, kterými by mělo být tohoto stavu dosaženo, body týkající se změn při hlavním líčení a dokazování neobsahují vůbec žádnou úvahu v tomto směru, pouze v další části textu jsou zmíněny v jiných souvislostech (úvahy o zatíženosti resortů z hlediska dopadu novely) **výrazně vyšší požadavky na aktivitu státních zástupců při zastupování obžaloby v řízení před soudem**.³ Rovněž postavení soudu a jeho úloha v průběhu hlavního líčení, především stanovená povinnost doplnit sám dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí, jak nepochybně vyplývá z ustanovení § 2 odst. 5 poslední věty tr. ř., pro takový závěr nesvědčí.

Z dikce citovaného ustanovení nevyplývá, na rozdíl od úpravy v § 180 odst. 3 tr. ř., nějaký limit, či bližší vymezení důkazů, které přicházejí v úvahu. Jde nepochybně o širší vymezení oproti důkazům uvedeným v odstavci 3, jak je možno jednoznačně dovodit i z dikce stanovící, že jde o důkazy opatřované za účelem všech podstatných skutečností rozhodných z hlediska podané obžaloby.

Ustanovení § 180 odst. 2 tr. ř. je tak třeba vykládat zřejmě jako jisté obecné vymezení role a postavení státního zástupce v průběhu soudního jednání včetně zdůraznění skutečnosti, že státní zástupce je zároveň i představitelem ochrany veřejného zájmu svým způsobem odpovídající za výsledek řízení, a to z hlediska zájmu na spravedlivém odsouzení pachatele trestného činu a včetně obecně stanovené povinnosti dokazovat skutečnosti, které jsou obsahem podané obžaloby. Způsob výkladu, že toto ustanovení zavazuje státního zástupce v celém průběhu soudního řízení obstarávat jakékoliv konkrétní důkazy na základě žádosti předsedy senátu, nemá oporu v ostatních ustanoveních zákona. Byl by to také jen obtížně představitelný (a poněkud kuriózní) výsledek záměru zákonodárce posílit postavení stran v řízení před soudem. Takový výklad, dotaženo ad absurdum, by ve svém důsledku znamenal vzhledem ke skutečnosti, že vůči obhajobě zákon podobný postup s ohledem na zásadu presumpce neviny neumožňuje, vytvoření stavu znamenajícího nerovné postavení stran před soudem, a to značně nad rámec zákonem stanovených povinností státního zástupce nacházejícího se v postavení strany. Znamenalo by to nepochybně i porušení ustanovení čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Ve prospěch tohoto názoru mimo již zmíněné ustanovení poslední věty § 2 odst. 5 tr. ř. svědčí i znění ustanovení § 183 odst. 1 tr. ř. zařazené novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., které jednoznačně řeší problém, který orgán je povinen na žádost soudu obstarat důkaz potřebný pro rozhodnutí soudu. Toto ustanovení umožňuje předsedovi senátu kdykoliv v průběhu řízení před soudem požádat o opatření jednotlivého důkazu, o předvedení osoby nebo za podmínek § 62 odst. 1 tr. ř. o doručení písemnosti policejní orgán, který je povinen tomuto požadavku soudu urychleně vyhovět. Tento závěr není pochopitelně možno chápat jako nějaké vyjádření absolutní nemožnosti státního zástupce vyhovět žádosti předsedy senátu, kterou je vyjádřen názor soudu na vhodnost či potřebu opatření konkrétně pojmenovaného důkazu pouze proto, že byl formulován s odkazem na

---

³ Totéž - byť z pohledu, že obhajobě (a obviněnému vůbec) nelze ukládat, aby uskutečňovala náležitou obhajobu, protože jde o právo, nikoli povinnost - se týká v určité míře i strany obhajoby.

ustanovení § 180 odst. 2 tr. ř. Zřejmě neakceptovatelný by byl postup státního zástupcem, který by odmítl vyhovět žádosti předsedy senátu k obstarání a předložení důkazu jehož existence, jak vyplynulo z průběhu dokazování v průběhu hlavního líčení, byla státnímu zástupci známa již během přípravného řízení, již proto, že tento postup (opominutí) by mohl být chápán i jako porušení ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., které jednoznačně zavazuje všechny orgány trestního řízení v přípravném řízení i bez návrhu stran objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného.

Je tedy zřejmé, že pokud státní zástupce odmítne žádost soudu o opatření konkrétního důkazu s odvoláním na ustanovení § 180 odst. 2 tr. ř. (nehledě již na zřejmou souvislost s institutem vrácení věci k došetření, jak to řešilo výkladové stanovisko č. 7/2002 Sb. v. s. NSZ), nelze takový postup státního zástupce považovat za odporující zákonu, především v případech, kdy potřeba dle názoru soudu obstarání konkrétního důkazu nastala až v průběhu hlavního líčení.

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně
Mgr. Marie Benešová

